

Alkendur sálmur – gátuført upprunaár

Lítli ivi man vera um, at danskur sálmaskaldskapur hevur verið týðandi grundstuðul undir trúarlívinum í Føroyum.

JANUS MOHR

Eitt navn sum Thomas Kingo munnu tey flestu kenna. Úr sálmaðók Kingos, “Den forordnede Kirke-Psalmebog”, sum kom á fyrsta sinni í 1699, sungu føroyingar í umleið 200 ár.

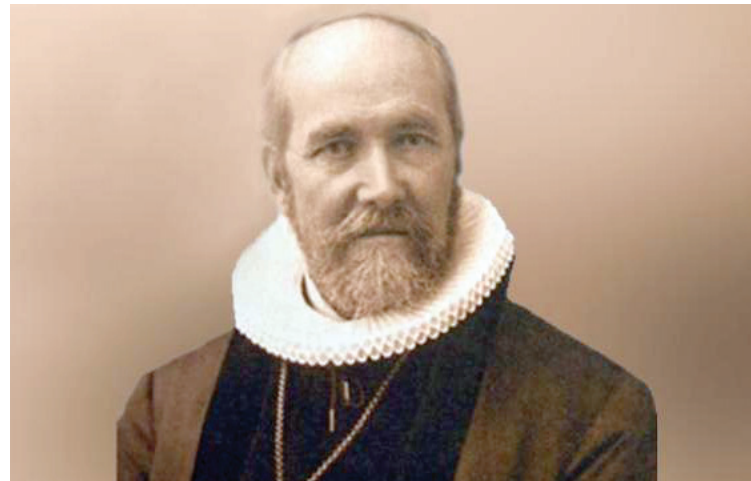
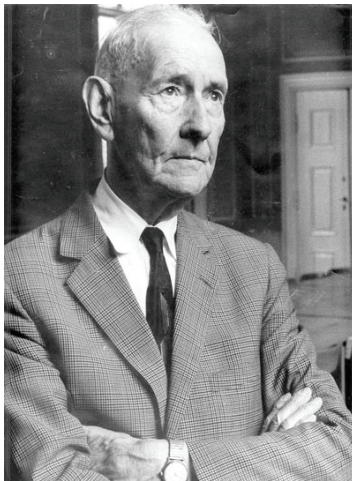
Kingobók, sum “Den forordnede Kirke-Psalmebog” vanliga verður kallað, hevur umleið 300 sálmar; av teimum hevur Kingo yrkt 86, meðan onnur skald hava yrkt ella týtt hinar. Teir flestu týddu sálmarnar eru upprunaliga týskir.

Bókin er skipað eftir kirkjuárinum. Hon byrjar við “Psalmer paa første Søndag i Advent” og endar við “27de Søndag efter Trefoldighed”, og aftrat teimum 272 sálmunum, sum hava samband við kirkjuárið, koma so nakrir sálmar til ávís høvi, t.d. “Brudevielser” og “Daglig Chorsang i Kirken” og at enda “Passionspsalmer” til tær sjei vikurnar í føstu og langafríggjadag.

Eitt av skaldunum, sum er umboðað í Kingobók, er Hans Christ-

Tríggir hava týtt sálmin »Du Herre Krist«: Edmund í Garði, Emil Joensen og Gudmund Bruun

ensen Sthen, sum livdi frá 1544 til 1610. Seks av hansara upprunasálmunum og tvær týðingar eru í bókini.

Í “Dansk Salmehistorie” sigur Anders Malling, at Sthen eins og fleiri av samtidarmonnum hansara dámdi væl akrostika. Byrjanarbókstavirnir í fleiri av sálmunum hansara mynda hansara eina navn ella nøvnini á øðrum, t.d. “Hans Anno”, “Johannes Christianus Ros-

kildensis”, “Johan Christ” o.o. og í onkrum fòrum alt stavraðið.

Ein av hesum sálmunum er “Herre Jesu Christ, min Frelser du est”, sum her skal umrøðast, men fyrst er helst rætt at greiða frá, hvat eitt akrostikon er. - Axel Tórgarð hevur einastaðni lýst tað soleiðis: “Í einum akrostikon tekur tú fyrsta bókstavin í hvørjum versi ella fyrsta orðið, og setur tú saman, fært tú eitt navn ella skriftorð ella okkurt annað, sum sigur tær okkurt um sjálvan sálmin.”

Sálmin “Herre Jesu Christ, min Frelser du est” yrkti Hans Christensen Sthen í 1589, Hann hevur átta vers og er settur til at verða sungin til “Aftensang til Indgang” “Første Søndag efter Hellig 3 Kongers Dag”, og í einari ritgerð um føroyskar kirkjusiðir, sum Hans Iversen í Kvívík hevði í Kirkjutiðindum í 1981, síggja vit, at har í bygdini varð hesin sálmurin eisini sungin í sambandi við jarðarferðir.

Sálmurin “Herre Jesu Christ, min Frelser du est” er eitt akrostikon, tí seta vit saman fyrstu bók-

stavirnar í teimum átta versunum, fáa vit “Hans Anno”, - HANS, sum vísir til fornafnið á yrkjaranum, og ANNO, sum er tað latínska orðið fyri “í árinum”.

Men hetta endar út í tóman heim, vil helst onkur vera við. -Nei, ikki eftir tí, norski sálmagranskarin Hans Saron Blom Svendsen (1882-1969) fann fram til, tá hann setti saman og taldi saman teir bókstavirnar í síðsta versi, sum hava talvirði, - M = 1000, D = 500, L = 50, V = 5 og I = 1, tí tá gjørdist úrslitið 1589.

Versið kann hava sæð soleiðis út í tí upprunaligu útgávu, sum ikki er til longur, heldur Blom Svendsen:

O gIffVe det Gud/
VI effter dIne Bud/
Kunde oss saa skIcke
tiLsammen:
At VI met dIg/
EVIndellg/
I HimmerIg/
Kunde leffVe I SaLIgheD/
AMen.

Tey stóru tøluni: 1000, 500 og 50 koma fyrri í teimum báðum síðstu orðunum í síðstu reglu, og í øllum versinum kemur V = 5 fyrri fimm ferðir = 25 og I fjúrtan ferðir = 14, t.v.s. 1000 + 500 + 50 + 25 + 14

= 1589, - árið, tá sálmurin er yrktur.

Seinni er sálmurin “Herre Jesu Christ, min Frelser du est” eitt sindur broyttur av Fr. Hammerich (í 1850). Á donskum byrjar hann nú “Du, Herre Krist”.

Í Kingobók eru átta sálmar eftir Hans Christensen Sthen, seks upprunaligir og tveir týddir, og í núverandi donsku sálmaðók frá 2003 eru 16, av teimum 11 upprunaligir og fimm týddir. Har hevur sálmurin “Du, Herre Krist” tó eina aðra tíðarfesting, 1588 og ikki 1589, sum hjá Blom Svendsen og í “Den danske salmebog” frá 1954.

Í føroysku sálmaðókini frá 1990 eru seks av sálmunum Sthens, fimm upprunaligir og ein týddur, men har sjálvandi allir føroysk- aðir.

Tríggjar týðingar til føroyskt eru til skjals av sálminum “Du Herre Krist”, eftir Emil Joensen í Ungdómssangbókini, sum Hitt Kristiliga føroyska ungmannafelagið í Keyptmannahavn gav út, fyrstu ferð í 1928, eftir Gudmund Bruun í savninum “Vallaraljóð”, sum kom út í 1939, og eftir Edmund í Garði í sálmaðókini frá 1990.

Hjá Emil og Edmundi byrjar sálmurin “Tú, Harri Krist”, og hjá Gudmundi “Krist, Harri mín”.

Sálmurin hjá Sthen hevur verið sungin við gomlum føroyskum sálmalag. Tónaskaldið Hans Jacob Højgaard uppteiknaði og harmoniseraði tann variantin, sum varð sungin í Nes kirkju. Nótalaðið, sum her er avmyndað, eigur Meinhard Bjartalíð

Hans Christensen Sthen (1544-1610) yrkti »Herre Jesu Christ, min Frelser du est«

- 1) Herre Jesu Christ, Min Frelser du est
- 2) Alt eftir din Villie, O Herre mig stille
- 3) Nu vil jeg være, O Jesu kjære
- 4) Saa iuderlig forlader jeg mig alt
- 5) Al min Tillid Nu og altid
- 6) Naar Sorgen mig trænger, Efter dig mig forlænger
- 7) Nu veed jeg vist, Herre Jesu Christ
- 8) O give det Gud, Vi efter dine Bud

Fyrsti bókstavur í fyrstu regluum í teimum átta versunum í sálminum »Herre Jesu christ, Min Frelser du set« myndar orðini HANS ANNO